

Schäffer Anett

„Csak játsszátok a hülye játékaitokat ebben a börtönben”: Transzlokális, transzgresszív és identitás Szabó Magda *Abigél* című regényében

Bár Szabó Magda egyik legismertebb műve az *Abigél*, a tudományos diskurzusból méltatlanul kimaradt a regény, igen kevés tudományos értékű kritika vagy tanulmány készült róla. A regény eredeti megjelenésekor – bizonyára részben üzleti megfontolásból – a „lányregény” műfaji kategóriába került, és az ezzel automatikusan járó tömegirodalmi vagy „irodalom alatti” besorolás bélyegét azóta sem sikerült levetkőznie: nem kapta meg azt az irodalomtörténeti és értelmezői figyelmet, amely poétikai összetettsége alapján megilletné. Ebben a jelenségben arra az elgondolásra ismerhetünk rá, hogy a lányregény minden esetben gyenge, komolytalan, csak szórakoztatni vágyó alkotás, Pomogáts Béla szavaival „van könyv, amely már külső megjelenésével elárulja, hogy célja nem más, mint kielégíteni a szórakoztatás igényeit, ilyenek a [...] lányregénysorozatok”.¹ Soltész Márton az *Abigél*ről szóló tanulmányában, amelyben összegyűjti az *Abigél*vel kapcsolatos értelmezéseket, kijelenti, hogy „olybá tűnik: az »ifjúsági irodalom« olvasása egyúttal mindig felületes olvasást, redukív értelmezést is jelent.”²

Szabó Magda *Abigélje* 1970-ben jelent meg először a Móra Könyvkiadó Csíkos könyvek sorozatában. Az, hogy egy fiatal lányok számára szánt sorozatban jelent meg, talán predesztinálta arra, hogy kevésbé vegyék komolyan, mint Szabó Magda más regényeit. Az *Abigél* hamar nagy népszerűsége tette szert, már a 70-es és 80-as években több nyelvre lefordították. 1978-ban Zsurzs Éva rendezésében forgattak belőle négyrészes tévéjátékot, melynek forgatókönyvét maga Szabó Magda írta. Kocsák Tibor, Somogyi Szilárd és Miklós Tibor musicalt írt a regényből, amelyet 2008-ban mutattak be a Budapesti Operettszínházban. A tévéjáték és a musical mellett mi sem bizonyítja jobban a Matula világának népszerűségét, mint az, hogy a 2005-ös A Nagy Könyv szavazáson harmadik helyezett lett az *Abigél*.

Jelen tanulmányom célja, hogy egyrészt bizonyítsam, hogy Szabó Magda *Abigélje* érdemes a tudományos érdeklődésre, másrészt bemutassam, miképpen

¹ Pomogáts Béla: A mai magyar lektúr irodalom. *Literatúra*, 1979/1. 30–33. 30.

² Soltész Márton: Debreceni Georgikon: Közelítések Szabó Magda *Abigél* című regényéhez. *Kortárs*, 2017/10. 77–89. 79.

értelmezhető a regény a térelmélet szempontjai alapján, milyen kapcsolat van a főszereplő identitása és a regény terei között, továbbá, hogy a helyszínek közti mozgás milyen hatással van a főszereplő identitásának alakulására.

A regény elemzésekor központi szempont volt számomra az identitás alakulása. Az identitás a pszichológia és a szociológia alapfogalmai közé tartozik, de irodalmi jelentősége is elvitathatatlan, amit az is mutat, hogy az említett diszciplínák is gyakran folyamodnak irodalmi példákhoz, ha a személyes identitás kialakulását, válságát, megváltozását, vagy a kollektív identitások közötti feszültséget modellezik. Az ezzel kapcsolatos jelenségek már a kezdetektől, az alapvető mitikus narratív sémáktól fogva megjelennek az irodalomban. A huszadik századi modernitás azonban új fénybe állította az identitás kérdéseit. A különféle emancipációs és polgárjogi mozgalmak – csakúgy, mint az ezekhez kapcsolódó elméletrendszerek, mint a feminizmus, posztkolonializmus stb. – mind szélesebb körben vetették fel a szabad identitásválasztás lehetőségét, és tették vita tárgyává a születési körülmények (biológiai nem, bőrszín, etnikum stb.) egyéni életet determináló hatásait. Úgy gondolom, hogy a regény középpontjában az identitás megváltozása, kérdésessé válása áll.

Az elemzés során Charles Horton Cooley identitás-fogalmából és Brickell és Datta transzlokális fogalmából indulok ki. Cooley változó jelenségnek gondolja az identitást. Úgy véli, hogy a személyiség folyamatosan alakul a társadalmi kapcsolatok hatására, ezt *tükör-énnék* nevezi, úgy gondolja, alapvetően az határozza meg minket, hogy mások mit gondolnak rólunk, és mi erre hogyan reflektálunk.³ Ez természetesen nem azt jelenti, hogy a környezetünkben rólunk élő kép és saját identitásunk megegyezik, csupán azt, hogy ennek a képnek a tudomásul vétele és ehhez való viszonyulásunk hatással van az identitásunkra. A transzlokális vizsgálata egy viszonylag új terület, a transzlokális a transznacionalizmussal szemben nem csupán az országhatárokon átnyúló mozgást teszi vizsgálat tárgyává, tehát nem a szűkebb értelemben vett migrációt, hanem a falu és a város, a város és a város, sőt az élet mindennapi terei közötti mozgás is vizsgálható kérdéssé válik. Ahogyan Brickell és Datta írja: „Ha túllépünk a nemzeti tér elsődlegességén, fel kell térképeznünk, hogy más terek és helyek hogyan válnak fontossá a migrációban és a mozgásban.”⁴ Elemzésem középpontjában a transzlokális és az identitás összefüggései állnak.

Az *Abigél* első oldalain Vitay Georgina elhagyja korábbi otthonát, és élete

---

³ Charles Horton Cooley: *Human Nature and the Social Order*. New Brunswick–London, Transaction Publishers, 2009. 184–185.

⁴ Katherine Brickell, Ayona Datta: *Introduction: Translocal Geographies*. In: Katherine Brickell, Ayona Datta (szerk.): *Translocal Geographies: Spaces, Places, Connections*. Farnham–Burlington, Ashgotta, 2011. 3–20. 4. (Saját fordítás.)

óriási fordulatot vesz. Budapesten Gina a felső-középosztálybeli fiatal lányok gondtalan életét éli, a háborúról nagyon keveset tud. Amikor apja, Vitay tábornok elindul vele a Matula felé, egész korábbi életének búcsút kell mondania, mely egyértelműen a családi házhoz és Budapesthez kötődik, hiszen korábban sosem hagyta el hosszabb időre a fővárost: „Éjjel gondolatban már elbúcsúzott a háztól és azoktól, akiket szeretett, nem nézett vissza sem az otthonára, se Róza nénire, aki hűségesen integetett, mikor a tábornok elindította az autóját.”⁵ Budapest elhagyása Gina identitásának alakulásában kulcsszerepet tölt be, hiszen Budapesthez tartozása volt az egyik biztos pont az életében, amelyhez képest elhelyezte magát a világban. Emellett az új környezetbe kerülés önmagában is identitásváltozást vonhat maga után, hiszen – ahogy már említettem – Cooley elmélete szerint a körülöttünk élők rólunk alkotott véleménye határozza meg identitásunkat.

Mikor Árkodra érkezésük előtt megállnak reggelizni „a folyó menti városban” (15.), egy heterotopikus helyre kerülnek. A heterotopikus helyeket Michel Foucault *Eltérő terek* című írásában mutatja be. Foucault szerint míg a korábbi évszázadokban a válság heterotópiáinak volt fontos szerepe, mára a deviáció heterotópiáiról beszélhetünk (pl. börtön, öregek otthona). A heterotópia alapelvei Foucault műve alapján: minden kultúrában jelen vannak, „egy társadalom, történelmének során, nagyon különbözőképpen működtethet egy létező és fenn is maradó heterotópiát”, a heterotópia egy helyen több teret egyesíthet, „[a] heterotópiák általában az idő feldarabolásával járnak”, „[a] heterotópiák mindig nyitások és zárások rendszerét feltételezik”, feladatuk kétféle lehet, vagy „egy illúziókkal teli teret” hoznak létre, vagy egy másik reális teret teremtenek meg.⁶ A heterotópiát jelen tanulmányban elsősorban nem egy kultúra, hanem személyek és legfőképpen az identitás szempontjából értelmezem. A meg nem nevezett folyómenti város azért tekinthető heterotopikus helynek, mert több teret egyesít, erre mutat az is, hogy egy folyó mellett fekszik, illetve egyszerre új életének nyitánya és régi életének lezárása ez a hely. Gina itt egyszerre budapesti, jó családból származó, gazdag és elkényeztetett gyermek és leendő árkodi diák, egyszerre tartozik mindkét szerepbe és egyikbe sem. Gina identitása már itt elbizonytalanodik. Az, hogy ez egy heterotopikus hely abban is kifejeződik, hogy semmilyen különleges ismertetőjele nincs a regényben az elhelyezkedésén kívül.

⁵ Szabó Magda: *Abigél*. Budapest, Móra, 1970. 14. A regény idézetei e kiadásból származnak, a továbbiakban a főszövegben oldalszámmal jelölöm a hivatkozás helyét.

⁶ Michel Foucault: *Eltérő terek*. Ford. Sutyák Tibor. In: Michel Foucault: *Nyelv a végtelenhez: Tanulmányok, előadások, beszélgetések*. Debrecen, Latin Betűk, 1999. 147–155. 150–154.

Gina és az apja kapcsolata is megváltozik. Budapesten szorosan kötődik egymáshoz apa és lánya, de itt kettejük kapcsolatába már az apa részéről titkok, Gina részéről ellenszenv vegyül. Vitay tábornok mintegy kiengesztelésül vásárolja meg a lányának a nyakláncot a holdas medállal, Gina pedig azért vesz apjának, aki nem dohányzik, hamutartót, hogy ellenérzését fejezze ki a bentlakásos iskolával szemben, apját úgy kezeli, mint egy idegent. Árkodra érkezésük előtt még megállnak egyszer az országúton, itt már egyértelmű, hogy kapcsolatuk megváltozott: „Megcsókolták egymást, ügyetlenül és boldogtalanul, mintha attól, ami nem mondódott ki közöttük, máris valami jóvátehetően megváltozott volna.” (19.)

Árkod úgy jelenik meg a regényben, mint egy város, amely semelyik másik városhoz sem hasonlít, ez a tér kikerül a hagyományos viszonyítási rendszerekből, külön áll, ráadásul a határnál fekszik, ezzel is jelezve, hogy egy külön világ, saját szabályokkal: „Gina nem tudta eldönteni, hogy mi érez a láttán, mert sose látott még ilyen várost. Árkod nem hasonlított sem a fővároshoz, se más, külföldi városokhoz, ahol valaha járt; később, sokkal később már tudta, hogy Árkod voltaképpen nem hasonlított semmi máshoz önmagán kívül, kerek egész volt, fehér-fekete, külön világ.” (19.) Ennek a sajátos világnak lesz az erődje a Matula, a lánynevelő intézet, amely annak ellenére, hogy a regényben nagyrészt feminin térként tűnik fel, megjelenésében erősen maszkulin: „Ez is zömök – gondolta Gina. – Zömök, rideg, fehér. Pici ablakai vannak, vassal pántolt kapuja, az ablakain meg rács. Rettenetesen régi hely lehet, és nem is olyan, mint egy iskola. Máshoz hasonlít. Leginkább olyan, mint egy erőd.” (20.) Ez a tér még Árkodon belül is elválasztott. Nem véletlen, hogy már ekkor is csupán az igazgató irodájának ajtajában, egy viszonylag külső térben képes Gina és az apja még valóban beszélni az iskolán kívüli világról, az apa lehetséges újránősüléséről. Az iskola belseje egy erősen feminin tér, ezek a nők elválasztottak a város többi részétől, a férfi tanárok külön, zárt ajtó mögötti lakrészben élnek, s bár látszólag a férfiak irányítják, ahogy gyakran a feminin tereket, a nők világába csak nagyobb kihágások esetén szólnak bele.

Az irodában Gina egy térképet lát, amelyre kis kék zászlókat tűztek, amelyek a különböző külföldi testvérintézményeket jelölik, ez is jelzi az intézmény európaiságát és azt, hogy egy sajátos világot teremt az iskola, amely hasonlatosabb a testvérintézményekben folyó élethez, mint a külső világhoz. Az iskola olyan szempontból tekinthető heterotopikus helynek, hogy egy a külvilágtól eltérő, sajátos, de reális teret teremt meg.

Ginától minden személyes identitását, társadalmi osztályhoz tartozását jelölő holmit elvesznek (az ezüstitűt a medállal, saját ruháit, törülközőit, szappanját és fogkefáját), ormótlan egyenruhába kell öltöznie, és befonnia a haját.

Amellett, hogy ez biztosítja, hogy a diákok között ne legyen különbség, el is választja Ginát a társadalomban elfoglalt korábbi helyétől, és megváltoztatja mások róla alkotott képét. A pesti, felső-középosztálybeli lány hirtelen matulás diáklány lesz, akinek (valódi) kommunikációra sincs lehetősége, nem tarthat fenn kapcsolatot a családja többi tagjával és a barátaival sem. Ez a hirtelen kiszakítás a megszokott környezetéből identitáskrízissel jár együtt. Nem találja a helyét az új világban, amelynek nem érti, és nem ismeri a szabályait: „Elnyeltek mindenestül. Ez már nem is én vagyok. [...] Még a hajamat is elvették. Most már semmim sincs abból, ami valaha volt.” (29.) Ebben a jelenetben ráismerhetünk Linda McDowell azon megállapítására, hogy testek prezentálásának módjai és a külvilág velük szemben kialakított viszonya függ a terektől és helyektől.⁷

Kétségbeesett kísérlet korábbi identitásának helyreállítására, mikor eldugja a nála felejtett retikülben rejlő – hirtelen kincssé vált – tulajdonait. A fényképalbum, a púderdoboz, a naptár, a fésű eszköz lesz régi identitásának, legalábbis egy részének megőrzésében. Ugyanez az identitásváltozás elleni tiltakozás, az identitásválság látszik abban, hogy Gina elutasítja a csodatévő Abigél-szobor legendáját és a regény emblematikus jelenetében a diáklányok titkos játékát, a férjhez menést a leltárjegyzékhez. Ezek az események azonban nem korábbi identitásának stabilitását mutatják, inkább azt, hogy milyen ellenállást vált ki benne identitásának kikényszerített átalakulása, a korábbi állapot fenntarthatatlansága – ezt pedig méltán nevezhetjük válságnak.

Mivel ő maga nem hajlandó elfogadni az identitásváltozást és alkalmazkodni az új szabályokhoz, így őt sem fogadja be a Matula világa. Paradox módon ez épp abban nyilvánul meg, hogy bezárják az iskolába, egy olyan térbe száműzve őt, ahol nincsenek barátai, és ahová úgy érzi, hogy nem tartozik. Ez a bezártság a Matula világához köti Ginát, és identitása lassan ugyan, de változik, egyre könnyebben fogadja el a szabályokat, bár még mindig nem érti őket. Figyelemre méltó jelenség, hogy a telefon, a kommunikáció eszköze sem tölti be a szerepét, bár lehetséges telefonálni, ha hívják őket a szüleik, de valódi információáramlás nem folyik, korlátozott, hogy mit mondhatnak el a családjuknak: „– Georgina – mondta a diakonissza –, az osztálytársaid nyilván elmesélték, hogy az intézetből nem továbbítunk panaszos levelet.” (74.) Gina nem térhet vissza korábbi identitásához, de egyelőre egy újat sem képes kialakítani.

Jelentősegteljes, hogy mikor először elhagyhatja a Matulát, Gina a szökését tervezgeti a templom felé vezető úton. A szökéssel korábbi identitását akarja

⁷ Linda McDowell: *Gender, Identity & Place: Understanding Feminist Geographies*. Minneapolis, University of Minnesota Press, 1999. 34.

visszaállítani, megszüntetve identitásválságát. A Horn Mici-féle uzsonna előtt az ágyában hagy egy búcsúlevelet, amelyben elutasítja az iskolát, sőt börtönné nevezi: „Mindnyájatokat gyűlöltelek. Csak játsszátok a hülye játékaitokat ebben a börtönben, én mindenestre megszököm. Vitay” (99.) Az uzsonnára menet a Magyar Fájdalom szobrán meglátott felirat könnyörtelenül emlékezteti Ginát és az olvasót arra, hogy épp tart a második világháború, de emellett megmutatja azt is, hogy Árkod sem képes kivonni magát teljesen az eseményekből, a városba is beszivárog a háború. Bár apja katona, Pesten kevésbé foglalkoztatták a nagyvilág eseményei, a Matula zárt világába pedig nem tud betörni a külvilág és a háború, legalábbis ekkor még nem, épp ezért jelenhet meg a regényben börtönként és erődként az épület. A Matulában a napok ugyanúgy telnek, mint 10 vagy 20 évvel ezelőtt, a mikrouniverzum határai még sértetlenek.

Horn Mici háza nagyban eltér a Matula világától, „mesekönyv-ház” (103.), közel a vasútállomáshoz, ez is jelzi, hogy Horn Mici sokkal közelebb áll a nagyvilághoz, mint a Matula vagy akár Árkod egésze. Ez az iskolán kívüli tér szabályokon kívüli is, a diáklányok játszanak, finomságokat uzsonnáznak, csupán az osztályfőnökük és a diakonisszájuk van velük. Ez a jóval kevésbé szabályozott helyzet ad lehetőséget arra, hogy Gina elszökjön. A közösségtől való eltávolodás még ebben a Matulán kívüli térben is csupán a betegség indokával lehetséges. A vasútállomásról, amely egy köztes tér, azonban nem képes kijutni Gina, König, a magyar- és latintanár az ajtóban, a külvilág ajtajában megállítja.

Gina identitása végérvényesen megváltozik, mikor a szökési kísérlet után apja meglátogatja. Figyelemreméltó, hogy csupán a Matula kapuján kívül tudnak valójában beszélni, ekkor még szavak szintjén se kerülhet be a külvilág az iskolába. Hajda úr cukrászdájában mondja el Ginának az apja, hogy valójában miért nem élhet tovább vele Pesten:

Amit most elmondok neked, attól életek függnék. Nem akartam, hogy tudd, nem mintha nem bíznám benned, de se megijeszteni nem kívántalak, sem olyan gondokat zúdítani rád, amelyek elviselésére fiatalnak hittelek. Csakhogy ha most megint magyarázat nélkül hagylak itt, és egyszerűen megparancsolom, hogy itt maradj, anélkül, hogy tudnád, miért, talán valóban megszöksz megint, vagy elkezdesz kételkedni bennem és a szeretetben, amely bennünket összeköt. Hát beszélek, de meglesz az ára. Ettől a pillanattól fogva vége a gyermekkornak, Gina. Felnőtt leszel, és soha többé nem élhetsz már úgy, mint más gyermekek. A magam életét, a sajátodat és a másokét teszem kezedbe. (133.)

A tábornok azért bújta el lányát a távoli, zárt intézetben, hogy megvédje az ellenállásban való részvételének esetleges következményeitől. Mikor visszamennek a Matulához, apja csak az iskoláig kíséri, ezzel is elválasztva a külső és a belső világot, nem viszi be a háború valóságát az iskolába. Az, hogy Gina identitása megváltozik, a testén is meglátszik, nevelői többször az orvoshoz küldik. Hirtelen felnő, emellett Árkodhoz is jobban kezd kötődni, az őt védőmező helyet látja benne, börtönből újra erőddé válik.

A lányok közötti hadakozásnak – amely azzal kezdődött, hogy Gina elárulta az igazgatónak a diákok titkos játékát, a férjhez menést a leltárjegyzékhez – akkor lesz vége, mikor már nem lehet többé letagadni a háború valóságát. A légvédelmi gyakorlat értelmetlenné teszi az apró sértődéseket, a robbanás hangjai feltépik a külvilág és a Matula mikrovilága közti pajzsot: „[N]em azt érezték, hogy próba mindez, szimpla gyakorlat, csak annak a természetellenességét, hogy az ágyból egyenesen a pincébe kellett lerohanniuk, a föld alá, mert esetleg bomba hullhat rájuk egyszer.” (164–165.) Georgina ekkor választja azt, hogy elfogadja a Matula világát, identitásába ekkor beépül a Matula világához tartozás is: „Meg kellett volna köszönnöm, hogy játszanak velem, hogy tudnak valamit, amin nevetni lehet, valamit, aminek semmi köze a háborúhoz, ami nem bomba és halál és veszedelem, a terráriumot, amit adni akartak.” (165.) Ezt is mutatja, hogy ezután Gina egyre inkább részt vesz az iskola életében, „a főváros, a régi környezet, a Sokoray Atala vagy a barátnői képe egyre ritkábban kísértette.” (167.)

A következő kilépés a Matula világából a kirándulás alkalmával történik, ekkor kell újra szembesülniük a külvilággal, és azzal, hogy nem csupán a Kalmár által az iskolában tanított nézet létezik a háborúról. A diákok meglátják az árkodi ellenálló feliratát Magyarország térképe alatt, majd a vonaton utazó katonákkal szembesülnek, akik számára ők jelképezik az otthont, amelyet elhagyni kényszerülnek. A kirándulás során mind a diákok, mind a tanárok ki-mozdulnak egy pillanatra az iskolában betöltött szerepükből, a mikrovilágon kívül kissé másképp kezdenek viselkedni.

Mikor apja utoljára meglátogatja Ginát, a Matulán belül nem beszélgetnek igazából, szó sem esik a valódi külvilágról, újra csupán az iskolán kívül, a kapuban lehet szó apja valódi munkájáról. Azonban lassan, az idő és a háború előrehaladtával, a háború betör a Matulába, először csupán halkán, a tanárok és diakonisszák által észrevehetetlen módon. Bánki anyukája az iskolába utazik, hogy elmondja lányának, származásuk miatt veszélyben vannak. Az Abigél legendája mögé rejtőző König avatkozik közbe, kilopja a bajba került tanuló iratait, és új, hamisított iratokat biztosít nekik, így megóvva a diákok és a Matula biztonságát.

A karácsony zilálja szét a viszonylagos nyugalmat, Gina magányos a szinte üres intézetben és aggódik apja miatt, tehát újra ki akar törni a Matula világából, telefonálni próbál, ám ahogy korábban is láthattuk, a valódi kommunikáció a Matula és a külvilág között nem lehetséges. Gina ekkor újra a Matula világába van zárva, a külvilágba vágyakozás büntetése minden esetben bezártság. Ugyanez történik, mikor rajtakapják a retiküljéből kimentett holmik rejtegetésén.

Mikor Kuncz hadnagy – aki Budapesten azért udvarolt Ginának, hogy apját megfigyelje, most pedig magával szeretné vinni, hogy vele zsarolják apját – feltűnik Árkodon, csupán egy titkos terv segítségével tud beszélni Ginával, a zárt kapunál éjszaka, a Matula határán. De hamarosan Kuncz Feri bemegy a Matulába, ez pedig jelzi, hogy széttöredezik az iskola védőpajzsa, a külvilág és a háború végleg betör az iskolába. Bár még egy rövid ideig az iskola biztonságos helynek tűnik, Gina bezárása egyszerre megbünteti őt az iskola elhagyásának vágya miatt és megvédi őt. A Gedeon-napon azonban egyértelművé válik, hogy a Matula többé már nem képes megvédeni a diákjait. Először Horn Mici forgatja fel a Matula rendjét, majd a diákok által véletlenül meghallott hír a frontról: „Csapataink arcvonalát átrendeztük és kiegyenesítettük”. (331.) Végül a Kukuriku igazgatójának, Ruppertnek az érkezése és általa hozott hír – „a miniszter úr március harmincegyedikével az összes iskolát bezárta” (357.) – mutatja, hogy az iskola többé nem tudja betölteni védelmező funkcióját.

Most, hogy a külvilág végérvényesen betört az eddig biztonságosnak hitt mikrovilágba, Gina szökése is teljesen más, mint mikor Horn Micitől ment a vasútállomásra. A vaskapu feltárul, Horn Mici házában pedig egy új életre, egy új identitásváltozásra készül, új nevet kell felvennie, más családhoz tartozónak kell vallania magát, ráadásul újra társadalmi osztályt is váltania kell. Ám nem csupán Gina identitása változik ekkor, Könignek fel kell fednie magát Zsuzsanna, a diakonissza előtt, el kell árulnia, hogy ő segítette a diákokat Abigél képében.

Láthattuk, hogy Gina identitása mindig változik, mikor a városok között mozog, a Matulába érkezésekor pedig identitásválságot él át a rákényszerített változás miatt. A regényben Árkod és azon belül a Matula külön mikrovilágként jelenik meg, amelybe a külvilág csak nehézségek árán, a háború előrehaladásával képes betörni, azonban amint megszűnik a mikrovilág jellege, az iskola sem képes tovább működni. Csupán a háború befejezése után nyílik ki újra az iskola kapuja, hogy változatlan szabályokkal várja a diáklányokat.